

บทที่ 1

บทนำ

ประชากรเป็นทรัพยากรกำลังคนของชาติ การเพิ่มจำนวนประชากร การกระจายตัว และการตั้งถิ่นฐานของประชากร ตลอดจนคุณภาพของประชากรมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ ข้อเท็จจริงดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประชากร เพื่อให้ได้ทราบถึงปัญหาและแนวโน้มของสถานการณ์ประชากรของประเทศ ในปัจจุบันปัญหาอันเกิดจากการเพิ่มประชากรเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนา การเพิ่มประชากรอย่างรวดเร็วได้กลายเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาประเทศ ก่อให้เกิดปัญหาทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2520 - 2524 แสดงให้เห็นว่าอัตราการเพิ่มประชากรของไทยได้ลดลงจากร้อยละ 3.0 ต่อปี มาเหลือประมาณร้อยละ 2.5 ต่อปี เมื่อ พ.ศ. 2519 และคาดว่าเมื่อสิ้นปี 2524 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 อัตราการเพิ่มประชากรก็คงจะลดลงไปอีก และคงจะเหลือประมาณร้อยละ 2.1 หรือ 2.0 ต่อปี

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเพิ่มประชากร คือ การเปลี่ยนแปลงในด้านการเกิด การตาย การย้ายถิ่น โดยเฉพาะการเกิด หรือภาวะเจริญพันธุ์ เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เนื่องจากเป็นปัจจัยที่ยากในการกำหนดที่จะให้เป็นไปตามเป้าหมายได้ และความพยายามประการหนึ่งที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาคือ การลดอัตราการเกิดลง ดังจะเห็นได้จากในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ได้ตั้งเป้าหมายไว้ว่าจะลดอัตราการเกิดลงจาก 34.5 ต่อพัน เป็น 29.0 ต่อพัน เมื่อสิ้นสุดปีสุดท้ายของแผนใน พ.ศ. 2524

ในการศึกษาเกี่ยวกับภาวะเจริญพันธุ์ ลักษณะการเว้นช่วงห่างการมีบุตรของสตรีเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่งเรื่องหนึ่ง ทั้งนี้เพราะการที่สตรีจะเว้นระยะเวลาในการมีบุตรแต่ละคนยาวนานเพียงใด ย่อมเป็นผลกระทบกระเทือนต่อภาวะเจริญพันธุ์โดยส่วนรวมด้วย การที่สตรีมี

บุตรในระยะเวลากระชั้นชิด นอกจากจะทำให้เป็นอันตรายต่อสุขภาพของสตรีที่เป็นมารดาและบุตร ตลอดจนเป็นปัญหาในการเลี้ยงดูโดยไม่พอเพียงแล้ว ยังเป็นผลกระทบอย่างสำคัญที่ทำให้ภาวะเจริญพันธุ์สูงขึ้น เป็นผลสะท้อนทำให้จำนวนประชากรเพิ่มสูงตามไปด้วย อย่างไรก็ตาม ปรากฏว่าในประเทศไทย การศึกษาเกี่ยวกับการเว้นช่วงห่างการมีบุตรของสตรียังมีผู้ศึกษาไว้น้อยมาก ที่มีอยู่บ้างก็เป็นการศึกษาที่แทรกอยู่ในเรื่องอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น เรื่องเกี่ยวกับการอนามัยแม่และเด็ก เป็นต้น ที่เป็นการศึกษาทางด้านประชากรโดยตรง ก็คือ การศึกษาในเขตชนบทอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เมื่อ พ.ศ. 2512 การที่สตรีจะเว้นช่วงห่างการมีบุตรในระยะเวลากระชั้นชิดหรือยาวนานเพียงใดนั้น อาจขึ้นกับหลายปัจจัย ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่แวดล้อมอยู่ การศึกษาในครั้งนี้แม้ว่าจะศึกษาลักษณะช่วงห่างการมีบุตรของสตรีเฉพาะในเขตเมือง แต่ก็น่าสนใจที่จะทำให้โคจรมาถึงแบบแผนของภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง ซึ่งแม้ว่าจะได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมสมัยใหม่ แต่ก็ยังน่าจะมีความแตกต่างกันด้วยคุณลักษณะทางประชากร และสภาพฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม

ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสารการวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องลักษณะช่วงห่างการมีบุตรของสตรี แสดงให้เห็นว่า การเว้นช่วงห่างการมีบุตรของสตรีมักจะแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ และสังคม ตามสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และคุณลักษณะทางประชากร จึงจะได้นำมาพิจารณาเป็นเรื่อง ๆ ไปดังนี้

1. ลักษณะช่วงห่างการมีบุตร สตรีจะเว้นช่วงห่างการมีบุตรจากบุตรเกิดรอดคนหนึ่งไปยังบุตรเกิดรอดอีกคนหนึ่ง เป็นระยะเวลายาวนานเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ อาทิเช่น อายุของสตรี จำนวนบุตรที่มีอยู่แล้ว ความต้องการบุตรเพิ่ม ตลอดจนความสมบูรณ์ของสุขภาพร่างกาย การแยกกันอยู่กับสามี การทำงานนอกบ้านของสตรี เป็นต้น

ในประเทศไทย ผลการศึกษาเกี่ยวกับช่วงระยะเวลาการมีบุตรของสตรี ที่อำเภอ
โพธาราม จังหวัดราชบุรี¹ พบว่า สตรีจะมีบุตรคนแรกในระยะเวลา 14.92 เดือน บุตรคนที่
ที่สองในเวลา 25.58 เดือน และบุตรคนที่สามในเวลา 29.07 เดือน การศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง
เดียวกันนี้ในประเทศฟิลิปปินส์² พบว่า สตรีกลุ่มอายุ 20 - 24 ปี จะมีช่วงทางการมีบุตรโดย
เฉลี่ย 21.0 เดือน และสตรีกลุ่มอายุ 25 - 29 ปี จะมีช่วงทางการมีบุตรโดยเฉลี่ย 21.7
เดือน การศึกษาเปรียบเทียบช่วงทางการมีบุตรของสตรีไต้หวัน³ กับสตรีกลุ่ม Fatterite
ในประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นกลุ่มที่เคร่งศาสนา และมีภาวะเจริญพันธุ์อยู่ในระดับสูง ปรากฏ
ว่า สตรีไต้หวันมีช่วงทางการมีบุตรโดยเฉลี่ย 2.6 ปี ขณะที่สตรี Fatterite มีช่วงทางการ
มีบุตรโดยเฉลี่ย 2.1 ปี ส่วนสตรีใน Cocos-Keeling Islands⁴ จะมีช่วงทางการมีบุตร
โดยเฉลี่ย 2.45 ปี และการศึกษาในทวีปแอฟริกา⁵ พบว่า สตรีเมือง Bantu จะมีช่วงทาง
การมีบุตรโดยเฉลี่ยอย่างน้อย 2 ปี กล่าวอีกนัยหนึ่งมีเพียงร้อยละ 7 ของสตรีที่ไถ่กำเนิดบุตร

¹กานดา มรณเกียรติ, "ลักษณะช่วงระยะเวลาการมีบุตรของสตรีไทยในอำเภอโพธาราม
จังหวัดราชบุรี" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทสาขาสังคมศาสตร์ แผนกวิชาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย; 2512), หน้า 10 - 11

²Necedes B. Concepcion and Wilhelm Flieger, Studies of Fertility
and Fertility Planning in the Planning in the Philippines, Population
Institute, University of the Philippines. (n.d.)

³Chi-Hsien Tuan, "Reproductive Histories of Chinese Woman in
Rural Taiwan," Population Studies 12 (July 1958): 49.

⁴T.E. Smith, "The Cocos-Keeling Island: A Demographic
Laboratory," Population Studies 14 (July 1960): 116-117.

⁵L.T. Badenhost and B. Unterhalter, "A Study of Fertility in
an Urban Africa Community," Population Studies 15 (July 1961): 83.

ภายใน 2 ปี ร้อยละ 44.9 ให้กำเนิดบุตรในระยะเวลา 2 - 3 ปี และอัตราส่วนของผู้ให้กำเนิดบุตรในระยะเวลา 3 - 4 ปี และ 5 ปีขึ้นไป มีร้อยละ 22.9 และร้อยละ 24.9 ตามลำดับ

2. การเว้นช่วงทางการมีบุตร กับลักษณะทางประชากร

2.1 อายุของสตรีขณะให้กำเนิดบุตร อายุเป็นปัจจัยทางด้านประชากรที่ที่มีความสัมพันธ์กับช่วงระยะเวลาของการมีบุตรโดยตรง ช่วงทางการมีบุตรของสตรีมักจะแปรเปลี่ยนตามอายุ กล่าวคือ ระยะเวลาการเว้นช่วงการมีบุตรจะเพิ่มขึ้นตามอายุของสตรี สตรีที่มีอายุน้อย ช่วงทางการมีบุตรมักจะสั้นกว่าสตรีที่มีอายุมาก

อายุของสตรีขณะให้กำเนิดบุตรที่น่าสนใจและน่าจะนำมาพิจารณาก็คือ อายุของสตรีขณะให้กำเนิดบุตรคนแรก ซึ่งพบว่ามีค่าแตกต่างกันไปในแต่ละสังคมดังนี้ สตรีไต้หวันจะมีบุตรคนแรกเมื่ออายุประมาณ 21 ปี สตรี Hutterite จะมีบุตรคนแรกเมื่ออายุประมาณ 22 ปี¹ การศึกษาในอาฟริกา² พบว่า สตรีจะมีบุตรคนแรกเมื่ออายุประมาณ 21.3 ในขณะที่อังกฤษ อายุสตรีเมื่อมีบุตรคนแรกคือ 25.3 ปี ส่วนสตรีในเปอร์โตริโก จะมีบุตรคนแรกเมื่ออายุประมาณ 22.4 ปี สำหรับประเทศไทย³ จากการสำรวจสุติบัตรในจำนวน 15 จังหวัด ที่สุ่มเลือกมาจากภาคต่าง ๆ ของประเทศ จากจำนวนสตรีที่คลอดบุตรคนแรกทั้งหมด 1875 ราย พบว่าเกือบร้อยละ 40 สตรีจะให้กำเนิดบุตรคนแรกเมื่ออายุระหว่าง 16 - 20 ปี และบุตรคนแรกเหล่านี้

¹C. Tietze, "Reproductive Span and Rate of Reproduction Among Hutterite Women," Quoted in Cai-Sien Tuan, "Reproductive Histories of Chinese Women in Rural Taiwan," In Population Studies 12 (July 1953): 46.

²L.T. Bandennost and R. Unterhalter, "A Study of Fertility in an Urban Africa Community," Population Studies, 15 (July 1961) : 10

³ธีระ สุขวัญ, "ภาวะการไม่มีบุตรในประเทศไทย," ใน รายงานการสัมมนาทางวิชาการแห่งชาติ เรื่องประชากรของประเทศไทย ครั้งที่ 3, (พระนคร : กองวิจัยสังคม ศาสตร์ สำนักงานวิจัยแห่งชาติ 2511), หน้า 246

เกิดภายใน 2 ปี ภายหลังจากแต่งงาน

กานดา ตรีเกียรติ¹ พบว่าลักษณะการเว้นช่วงห่างการมีบุตรของสตรีไทยเขตชนบท ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรีมีแนวโน้มแปรตามอายุดังนี้ กลุ่มสตรีที่อายุน้อยมีบุตรดี หรือมีช่วงห่างการมีบุตรสั้นกว่าสตรีที่มีอายุมาก สตรีในกลุ่มอายุ 15 - 18 ปี มีบุตรในช่วงระยะเวลาสั้นที่สุด และช่วงห่างการมีบุตรจะเพิ่มขึ้นในกลุ่มสตรีที่อายุสูงขึ้น กล่าวคือ ในกลุ่มสตรีที่มีอายุระหว่าง 15 - 19 ปี ที่มีบุตร 3 คน จะมีช่วงห่างการมีบุตรครั้งแรก มีบุตรคนแรกในระยะเวลา 14.79 เดือน มีบุตรคนที่สองในระยะเวลา 20.59 เดือน และมีบุตรคนที่สามในระยะเวลา 30.00 เดือน ส่วนสตรีที่มีบุตร 3 คน ในขณะที่มีอายุระหว่าง 25 - 29 ปี จะมีช่วงห่างการมีบุตรเพิ่มขึ้น คือจะมีบุตรคนแรกในระยะเวลา 16.45 เดือน มีบุตรคนที่สองและบุตรคนที่สามในระยะเวลา 26.94 และ 27.52 เดือน ตามลำดับ²

การศึกษาแนวโน้มและความแตกต่างของช่วงห่างการมีบุตรของสตรีอเมริกัน³ พบว่า ช่วงระยะเวลาการมีบุตรโดยเฉลี่ยในกลุ่มสตรีที่เกิดในช่วงปี ค.ศ. 1936 - 40 จะสั้นกว่าช่วงระยะเวลาการมีบุตรของสตรีที่เกิดในช่วงปี 1916 - 20 เช่นเดียวกับสตรีฟิลิปปินส์⁴ ช่วงห่างการมีบุตรจะเพิ่มขึ้นตามอายุของสตรีที่เป็นมารดา กล่าวคือ สตรีกลุ่มอายุ 20 - 24 ปี จะมีช่วงห่างการมีบุตรโดยเฉลี่ย 21.0 เดือน สตรีกลุ่มอายุ 24 - 29 ปี มีช่วงห่างการมีบุตรโดยเฉลี่ย

¹ กานดา ตรีเกียรติ, "ลักษณะช่วงระยะเวลาการมีบุตรของสตรีไทยในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี" หน้า 9

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 10 - 11

³ Pascal N. Whelpton, "Trends and Differentials in the Spacing of Births," *Demography* 1 (1964) : 35

⁴ Concepcion and Fieger, Studies of Fertility and Fertility Planning in the Philippines, p.

21.7 เดือน และสตรีกลุ่มอายุ 30 - 34, 35 - 39 ปี จะมีช่วงห่างการมีบุตรโดยเฉลี่ย 25.3 และ 25.9 เดือนตามลำดับ ในขณะที่สตรีกลุ่มอายุ 40 - 44 และกลุ่มอายุ 44 ปีขึ้นไป จะมีช่วงห่างการมีบุตรโดยเฉลี่ย 30.6 และ 36.1 เดือน

2.2 อายุแรกสมรส การที่สตรีเข้าสู่ภาวะการสมรสเร็วย่อมนำไปสู่การมีบุตร ในระยะเวลาที่เร็วด้วย¹ Whelpton² ศึกษาถึงอายุเมื่อแต่งงานกับช่วงห่างการมีบุตร พบว่าสตรีที่แต่งงานเร็วจะมีบุตรเร็ว สตรีที่แต่งงานช้าจะมีบุตรช้า ระยะเวลาจะเพิ่มขึ้นตามอายุการแต่งงาน สตรีอเมริกันที่แต่งงานเมื่ออายุต่ำกว่า 18 ปี โดยเฉลี่ยแล้วจะมีบุตรคนแรกภายในระยะเวลา 26 เดือน สตรีที่แต่งงานเมื่ออายุ 22 - 24 ปี จะมีบุตรคนแรกโดยเฉลี่ยภายในระยะเวลา 35 เดือน แต่สตรีที่แต่งงานเมื่ออายุ 25 ปีขึ้นไป กลับมีบุตรคนแรกภายในระยะเวลาประมาณ 27 เดือน ช่วงห่างการมีบุตรคนที่สอง ถึงบุตรคนที่สี่ เป็นไปในแบบแผนเดียวกัน คือ สตรีที่แต่งงานเร็ว จะมีช่วงห่างการมีบุตรสั้นกว่าสตรีที่แต่งงานช้า อย่างไรก็ตามการศึกษารองอายุเมื่อแรกสมรส กับช่วงห่างการมีบุตร ได้มีการจับที่แตกต่างไปบ้าง กล่าวคือ การศึกษาในฟิลิปปินส์³ พบว่าสตรีที่แต่งงานช้ามีระยะเวลาจากการสมรสถึงการมีบุตรคนแรกสั้นกว่าสตรีที่แต่งงานเร็ว และปรากฏว่าบุตรที่เกิดก่อนการสมรส เป็นบุตรที่เกิดจากมารดาที่มีอายุสูงมากกว่าจะเป็นบุตรที่เกิดจากมารดาที่อายุน้อย บุตรคนแรกที่เกิดก่อนการสมรสที่เกิดจากสตรีกลุ่มอายุ 30 - 39 ปี มีร้อยละ 18.7 เกิดจากสตรีกลุ่มอายุ 25 - 29 ปี มีร้อยละ 8.7 เกิดจากสตรีกลุ่มอายุ 20 - 24 ปี และ 15 - 19 ปี มีร้อยละ 2.5 ตามลำดับ การศึกษาดังกล่าวยังพบว่าสตรีที่มีอายุมากมีสัดส่วนของผู้ที่ไท

¹ Savitri Thapar, "Fertility Rates and Intervals between Births in a Population in Delhi," Paper presented at United Nations World Population Conference, Belgrade, Yugoslavia, 30 August - 10 September 1965

² Whelpton, "Trends and Differentials in the Spacing of Births," .85

³ Concepcion and Flienger, Studies on Fertility and Fertility Planning in the Philippines, p.23

กำเนิดบุตรคนแรกในช่วง 1 ปี หลังการสมรสสูงกว่าสตรีที่อายุน้อย กล่าวคือ ร้อยละ 25.0 ของสตรีในกลุ่มอายุ 30 - 39 ให้กำเนิดบุตรคนแรกภายใน 1 ปี และร้อยละ 17.4 ในสตรีกลุ่มอายุ 25 - 29 ร้อยละ 22.5 ในสตรีกลุ่มอายุ 20 - 24 และร้อยละ 23.9 ในสตรีกลุ่มอายุ 15 - 19 ที่ได้ให้กำเนิดบุตรคนแรกภายในช่วง 1 ปี ภายหลังจากการสมรส

การศึกษานี้ในประเทศไทยเมื่อปี ค.ศ. 1905¹ พบว่า สตรีที่แต่งงานอายุน้อยจะมีช่วงห่างการมีบุตรเป็นระยะเวลายาวนานกว่าสตรีที่แต่งงานเมื่ออายุมาก สตรีที่แต่งงานเมื่ออายุต่ำกว่า 14 ปี จะมีช่วงห่างการมีบุตรโดยเฉลี่ย 2.9 ปี สตรีที่แต่งงานเมื่ออายุ 15 - 24 ปี จะมีช่วงห่างการมีบุตรโดยเฉลี่ย 2.5 ปี สำหรับประเทศอินเดีย² มีแนวโน้มในทางตรงกัน นั่นคือ ช่วงห่างการมีบุตรคนแรกจะลดลงเมื่ออายุของสตรีที่เป็นมารดาเพิ่มขึ้น สตรีที่แต่งงานเมื่ออายุ 14 ปี จะมีบุตรคนแรกในระยะเวลา 4.13 ปี สตรีที่แต่งงานเมื่ออายุ 15 - 16, 17 - 19, 20 - 24 และ 25 ปีขึ้นไป จะมีบุตรคนแรกในระยะเวลา 4.04, 3.61, 3.33 และ 3.06 ปี ตามลำดับ P.V. Sovani และ Kumudini Dandekar³ ศึกษาในอินเดียพบว่า สตรีเซกชนบทใน Nasik มีช่วงห่างการมีบุตรคนแรกโดยเฉลี่ย 5.15 ปี สตรีเซกชนบทใน Kolaba มีบุตรคนแรกในระยะเวลาโดยเฉลี่ย 4.12 ปี ทั้งนี้การนับช่วงเวลาได้เริ่มนับถึงแก่สตรีมีอายุ 13 ปี เป็นเกณฑ์ แม้ว่าสตรีบางรายจะเข้าสู่ภาวะการสมรสก่อนหน้านั้น

¹Tuan, "Reproductive Histories of Chinese Women in Rural Taiwan, p. 49.

²J.R. Rele, "Some Aspects of Family and Fertility in India," Population Studies 15 (July 1961) : 272

³P.V. Sovani and Kumudini Dandekar, "Fertility Survey of Nasik, Kolaba and Satara (North) Districts," Quote in J.R. Rele, "Some Aspects of Family and Fertility in India," In Population Studies 15 (March 1962) : 273.

กัณาม Ajit Das Gupta¹ พบว่าก่อนปี ค.ศ. 1930 ช่วงระยะเวลาการมีบุตรคนแรกโดยเฉลี่ยของคู่สามีภรรยาในเขตชนบทของอินเดีย เท่ากับ 7.21 ปี และในปี ค.ศ. 1930 เป็นต้นมา ค่าเฉลี่ยของช่วงห่างการมีบุตรคนแรกก็คือ 4.45 ปี ช่วงเวลาดังกล่าวมาจากการมีอายุเมื่อแต่งงานในทุกกรณี การศึกษาในประเทศไทย² พบว่าสตรีที่แต่งงานเมื่ออายุต่ำกว่า 15 ปี จะมีบุตรคนแรกในระยะเวลาโดยเฉลี่ย 22.9 เดือน สตรีที่แต่งงานเมื่ออายุ 15 - 19 ปี จะมีบุตรคนแรกในระยะเวลาโดยเฉลี่ย 19.3 เดือน สตรีที่แต่งงานเมื่ออายุ 20 - 24 ปี จะมีบุตรคนแรกในระยะเวลาโดยเฉลี่ย 17.5 เดือน การที่สตรีในประเทศไทยต่าง ๆ มีช่วงห่างการมีบุตรลดลงเมื่ออายุของสตรีที่เป็นมารดาเพิ่มขึ้น น่าจะอธิบายได้ว่า เป็นเพราะสตรีเหล่านั้นเข้าสู่ภาวะการสมรสที่เร็วเกินไป สภาพร่างกายยังไม่พร้อมที่จะให้กำเนิดบุตร ทั้งนี้เพราะช่วงระยะเวลาที่เหมาะสมสำหรับสตรีที่จะให้กำเนิดบุตรจะอยู่ในช่วงอายุ 20 - 30 ปี³ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้สตรีกลุ่มอายุน้อย มีบุตรในช่วงระยะเวลาที่ยาวนานกว่าสตรีที่เข้าสู่ภาวะการสมรสเมื่ออายุสูงกว่า

2.3 ลำดับที่ของบุตร จากการศึกษาลงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ช่วงห่างการมีบุตรจะมีความสัมพันธ์กับลำดับที่ของบุตรในแบบแผนดังนี้ สตรีจะมีบุตรคนแรกในช่วงระยะเวลาที่สั้นที่สุด ช่วงระยะเวลาในการมีบุตรคนต่อไปจะเพิ่มขึ้นตามลำดับที่ของบุตร จนถึงระยะหนึ่ง

¹Ajit Das Gupta et al. Couple Fertility, Quoted in J.R. Rele, "Some Aspects of F'mily and Fertility in India," In Population Studies 15 (March 1962) : 273.

²Institute of Population Studies, Chulalongkorn University and Population Survey Division National Statistical Office, The Survey of Fertility in Thailand : Country Report Vol. I No. 1 p.55.

³นงลักษณ์ บุณนาค "อัตราการของมารดาที่มีบุตรมาก," อนามัยครอบครัว 4(ฉบับที่ 1) :

ช่วงระยะเวลาที่จะเริ่มลดลง การศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา¹ สนับสนุนค่ากล่าวข้างต้น ค่าเฉลี่ยของช่วงระยะเวลาการมีบุตรคนแรกจะสั้นที่สุด ระยะเวลาของช่วงห่างจากมีบุตรจะเพิ่มขึ้นจนถึงบุตรคนที่สาม หลังจากนั้นระยะเวลาของช่วงห่างการมีบุตรจะเริ่มลดลง

Whelpton² ศึกษาในสตรีอเมริกัน พบว่า สตรีอเมริกันที่เกิดในช่วงปี ค.ศ. 1916 - 20 มีช่วงระยะเวลาการมีบุตรคนแรกโดยเฉลี่ย 30 เดือน ระยะเวลาช่วงห่างการมีบุตรคนที่สองเพิ่มขึ้นเป็น 43 เดือน และเป็น 46 เดือน สำหรับช่วงระยะเวลาการมีบุตรคนที่สาม การมีบุตรคนที่สี่ ระยะเวลาของช่วงห่างลดลงเหลือ 41 เดือน แบบแผนดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะเป็นไปในสตรีทุกช่วงปีเกิดที่แตกต่างกัน จึงจะเห็นได้ว่าสตรีที่เกิดในช่วงปี ค.ศ. 1921 - 25 มีบุตรคนแรกในระยะเวลา 30 เดือน ระยะเวลาช่วงห่างการมีบุตรคนที่สอง และคนที่สามได้เพิ่มเป็น 38 และ 44 เดือน หลังจากนั้นระยะเวลาการมีบุตรคนที่สี่ ลดลงเหลือ 37 เดือน สำหรับสตรีที่เกิดในช่วงปี ค.ศ. 1930 - 35 มีบุตรคนแรกในระยะเวลา 20 เดือน ระยะเวลาการมีบุตรคนที่สองได้เพิ่มเป็น 29 เดือน หลังจากนั้นระยะเวลาได้เริ่มลดลงในการมีบุตรคนที่สามและคนที่สี่ โดยลดลงเหลือ 27 และ 24 เดือนตามลำดับ

การศึกษาใน Cocos-Keeling Islands³ พบว่า ช่วงห่างการมีบุตรคนแรกกับบุตรคนที่สอง จะสั้นกว่าช่วงห่างการมีบุตรคนถัดไป ระยะเวลาช่วงห่างการมีบุตรคนที่สองโดยเฉลี่ย 2.17 ปี บุตรคนที่สามและบุตรคนที่สี่ จะมีช่วงห่างโดยเฉลี่ย 2.38 และ 2.43 ปี ตามลำดับ ช่วงระยะเวลาการมีบุตรจะเพิ่มขึ้นจนถึงบุตรคนที่เจ็ด ซึ่งมีช่วงห่างโดยเฉลี่ย 2.62 ปี

¹ Donald W. Hasting and Walter Robinson, "Open and Close Birth Intervals for One-Married Spass Present White Women," Demography 12 (August 1975) : 459.

² Whelpton, "Trends and Differential in the Spacing of Births," p.85

³ Smith, "The Cocos-Keeling Island : A Demographic Laboratory," pp.

หลังจากนั้นระยะเวลาห่างการมีบุตรจึงเริ่มลดลงในบุตรคนถัดไป นั่นคือ ช่วงห่างการมีบุตรคนที่แปด คนที่เก้า คนที่สิบ จะเป็น 2.57, 2.60 และ 2.38 ปี ตามลำดับ Donald . Hastings¹ ไรซอซมุล 1 ต่อ 1000 จากสำมะโนประชากรประเทศอเมริกา ปี ค.ศ. 1960 ศึกษาพบว่า ระยะเวลาห่างการมีบุตรจะเพิ่มขึ้นตามลำดับที่ของบุตร กล่าวคือ สักส่วนของสตรีที่ให้กำเนิดบุตรในระยะเวลายาวนานจะเพิ่มขึ้นตามลำดับที่ของบุตร Coombs and Freedman² ศึกษาพบว่า ในสตรีกลุ่มที่มีบุตรแล้วอย่างน้อยสองคนกลุ่มสตรีให้กำเนิดบุตรคนแรกในระยะเวลามากกว่า 1 ปีขึ้นไป มีบุตรคนแรก บุตรคนที่สอง และบุตรคนที่สามในระยะเวลา 31, 30 และ 32 เดือนตามลำดับ ส่วนกลุ่มสตรีที่มีบุตรคนแรกในระยะเวลา 1 ปี จะมีบุตรคนแรกในระยะเวลาประมาณ 10 เดือน และมีช่วงห่างการมีบุตรคนที่สอง และบุตรคนที่สามในระยะเวลาประมาณ 25 และ 29 เดือน

การศึกษาศรีไทยเขตชนบทในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี³ พบว่า ช่วงระยะเวลาที่นับตั้งแต่ทำการสมรสจนกระทั่งถึงบุตรคนแรก จะสั้นกว่าช่วงระยะเวลาการมีบุตรคนต่อ ๆ ไป ครั้งหนึ่งของสตรีที่เป็นตัวอย่างในการศึกษาได้กำเนิดบุตรคนแรกในช่วงระยะเวลาไม่เกิน 14.09 เดือน ให้กำเนิดบุตรคนที่สอง และคนที่สามในช่วงระยะเวลาไม่เกิน 25.58 และ

¹ Donald . Hastings, "Child-spacing Differentials for White and Non-white Couple According to Educational Level of Attainment for the 1/1000 Sample of the United States Population in 1960," Population Studies 25 (March 1971) : 107.

² Lolagene C. Coombs, and Ronald Freedman, "Pre-marital Pregnancy, Child - Spacing, and Later Economic Achievement" Population Studies 24 (November 1970) : 409.

³ กานดา พรหมเกียรติ, "ลักษณะช่วงระยะเวลาที่มีบุตรของสตรีไทยในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี," หน้า 14 - 15.

29.07 เดือน ตามลำดับ สตรีที่มีบุตรคนสุดท้ายอยู่ในลำดับที่ 1 - 3 มักมีช่วงห่างการมีบุตรเป็นระยะเวลาสั้น คือประมาณ 26.46 เดือน ทั้งนี้เพราะบุตรคนสุดท้ายเป็นบุตรในลำดับที่ก่อน ๆ สตรีที่มีบุตรคนสุดท้ายเป็นบุตรในลำดับที่ 4 - 6 จะมีช่วงห่างการมีบุตรเป็นระยะเวลายาวนาน คือประมาณ 31.06 เดือน

2.4 จำนวนบุตรที่มีชีวิตและขนาดครอบครัว ผู้สมรสที่มีขนาดครอบครัวใหญ่ มีแนวโน้มที่จะเว้นช่วงห่างการมีบุตรในระยะเวลาที่สั้นกว่าผู้สมรสที่มีบุตรจำนวนน้อยกว่า เป็นที่ถกเถียงกันว่ามีขนาดใหญ่ ช่วงห่างการมีบุตรจะยิ่งสั้นลง¹ Coombs และ Freedman² ยังศึกษา ว่ากลุ่มสตรีมีบุตรคนแรกในระยะเวลามากกว่า 1 ปี ของการมีบุตรโดยเฉลี่ย 3.7 คน ขณะที่มีบุตรอยู่แล้ว 3.1 คน ส่วนกลุ่มสตรีที่มีบุตรคนแรกในระยะเวลา 1 ปี ของการมีบุตร 4.2 คน ขณะที่มีบุตรอยู่แล้ว 3.5 คน

3. การเว้นช่วงห่างการมีบุตรกับลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ

3.1 การศึกษา สตรีที่มีการศึกษามากจะมีแนวโน้มที่จะเว้นระยะเวลาดังข้างต้น ก่อนที่จะมีบุตรคนแรก³ จากการศึกษาเกี่ยวกับช่วงระยะเวลาการมีบุตรของสตรีในกลุ่มที่มีสถานภาพ เศรษฐกิจและสังคม แตกต่างกันในประเทศสหรัฐอเมริกา⁴ พบว่าสตรีที่มีการศึกษาสูง จะเว้นระยะเวลาก่อนการมีบุตรคนแรกนานกว่าสตรีที่มีการศึกษาน้อย ลักษณะดังกล่าวจะเห็นได้ชัดในสตรีที่เกิด ช่วงปี 1921 - 25 สตรีที่มีระดับการศึกษาขั้นมัธยมศึกษาจะมีช่วงระยะเวลาการมีบุตรคนแรก 43 เดือน

¹ Charles F. Westoff, Robert G. Potter, Jr., and Philip C. Sagi, The Third Child. (New Jersey : Princeton University Press, 1963), p. 56.

² Coombs, and Freedman, "Pre-marital Pregnancy, Child-Spacing and Later Economic Achievement," pp. 407-408.

³ Whelpton, "Trends and Differentials in the Spacing of Births" p. 89.

⁴ Ibid., p. 68.

สตรีที่มีการศึกษาระดับปานกลางจะมีบุตรคนแรกในระยะเวลา 31 เดือน ขณะที่สตรีที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่านั้นจะมีบุตรคนแรกในระยะเวลา 24 เดือน พิจารณาในแต่ละระดับการศึกษา พบว่าระยะเวลาช่วงห่างการมีบุตรจะเพิ่มขึ้นตามอายุของสตรีที่เพิ่มขึ้นด้วย ตัวอย่างเช่น ในระดับการศึกษาชั้นวิทยาลัย สตรีที่เกิดในช่วงปี 1916 - 20 จะมีบุตรคนแรกในเวลา 38 เดือน ในขณะที่สตรีที่เกิดในช่วงปี 1931 - 35 จะมีบุตรคนแรกในเวลา 22 เดือน แต่เมื่อเปรียบเทียบระยะเวลาในการมีบุตรคนที่สอง และคนที่สาม ไม่มีความแตกต่างกันมากนักในแต่ละกลุ่ม

การศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา¹ พบความสัมพันธ์ระหว่างสตรีที่มีการศึกษาระดับวิทยาลัยกับระยะเวลาในการมีบุตรคนแรกดังนี้ สตรีที่มีการศึกษาระดับวิทยาลัยที่มีบุตรคนแรกในระยะเวลาหนึ่งปี มีร้อยละ 13 สตรีที่มีการศึกษาระดับวิทยาลัยที่มีบุตรคนแรกในระยะเวลาที่ยาวนานกว่าหนึ่งปีมีร้อยละ 25

การศึกษาในประเทศไทย² ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างช่วงห่างการมีบุตรกับการศึกษาของคู่สมรส ยกเว้นช่วงระยะเวลาการมีบุตรคนแรก คู่สมรสที่ได้รับการศึกษาสูงกว่าชั้นประถมปีที่ 4 มีบุตรคนแรกในระยะเวลาสั้นที่สุด พิจารณาในสตรีทุกกลุ่มอายุ ปรากฏว่าสตรีที่ไม่เคยได้รับการศึกษาที่มีบุตรคนแรกภายในเวลา 2 ปี มีจำนวนร้อยละ 74.9 และสตรีที่มีการศึกษาสูงกว่าชั้นประถมปีที่ 4 ที่มีบุตรคนแรกภายในเวลา 2 ปี มีจำนวนร้อยละ 84.3

3.2 ภรรยาและชาวพื้นเมือง ในประเทศสหรัฐอเมริกา³ มีการศึกษาถึงลักษณะ

¹ Coombs and Freedmans, "Pre-maintal Pregnancy, Child-Spacing and Later Economic Achievement," p. 407.

² กานดา พรหมเกียรติ, "ลักษณะช่วงระยะเวลามีบุตรของสตรีไทยในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี," หน้า 29.

³ Donald W. Hastings, and Watter W. Robinson, "Open and Closed Birth Intervals for Once-Married Spouse-Present .hite Women," p. 459.

การเว้นช่วงห่างการมีบุตรของสตรีอเมริกัน 2 กลุ่ม คือ สตรีผิวขาว และสตรีผิวสี ผลการศึกษาพบว่า สตรีผิวสีมีช่วงระยะเวลาการมีบุตรสั้นกว่าสตรีผิวขาว ในด้านความสัมพันธ์ นอกจากจะมีแนวโน้มที่จะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีไปรเทศแทนท์แล้ว สตรีผิวสีก็ยังมีลักษณะการเว้นช่วงห่างการมีบุตรสั้นกว่าสตรีไปรเทศแทนท์อีกด้วย เมื่อพิจารณาปัจจัยการศึกษาเข้ามาพิจารณาด้วย พบว่าช่วงระยะเวลาในการมีบุตรคนแรกของสตรีไปรเทศแทนท์จะเพิ่มขึ้นตามระดับการศึกษาที่เพิ่มขึ้น ส่วนสตรีผิวสี ความสัมพันธ์จะเป็นไปในทางกลับกัน สตรีผิวสีที่มีการศึกษาค่าและการศึกษาสูงจะมีบุตรคนแรกในระยะเวลาที่เร็วกว่าสตรีที่มีการศึกษาระดับปานกลาง¹ เปรียบเทียบระหว่างสตรีไปรเทศแทนท์และสตรีผิวสีในแต่ละกลุ่มการศึกษา ปรากฏว่าสตรีผิวสีจะมีช่วงห่างการมีบุตรสั้นกว่าสตรีไปรเทศแทนท์ ตัวอย่างเช่น การศึกษาระดับวิทยาลัย สตรีผิวสีจะมีบุตรคนแรกในระยะเวลาประมาณ 19 เดือน สตรีไปรเทศแทนท์จะมีบุตรคนแรกในระยะเวลาประมาณ 29 เดือน ช่วงห่างจากการมีบุตรคนที่สองและคนที่สาม เป็นไปในลักษณะเดียวกัน คือ สตรีผิวสีจะมีช่วงห่างการมีบุตรคนที่สองและคนที่สามในระยะเวลาประมาณ 22 และ 32 เดือน สตรีไปรเทศแทนท์จะมีช่วงห่างการมีบุตรคนที่สองและคนที่สามในระยะเวลาประมาณ 33 และ 34 เดือน²

3.3 รายได้และการทำงานของสตรี รายได้ การทำงานของสตรี ตลอดจนอาชีพน่าจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่างกัน มีลักษณะการเว้นช่วงห่างการมีบุตรต่างกันด้วย ครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับสูง น่าจะเว้นช่วงห่างการมีบุตรเป็นระยะเวลานานกว่าครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำกว่า Coombs และ Freedman³ ได้ศึกษาลักษณะทางเศรษฐกิจกับการเว้นช่วงห่างการมีบุตรของสตรีในเมืองกัทรอยท์ พบว่า สตรีที่มีแนวโน้มจะมีบุตรคนแรกในระยะเวลายาวนาน มีรายได้ครอบครัวที่ต่ำกว่าสตรีที่มีแนวโน้มจะมีบุตรคนแรกในระยะเวลาสั้น และยังพบว่า สตรีที่ครอบครัวมีรายได้ต่ำ

¹ Whelpton, "Trends and Differentials in the Spacing of Birth" p.91

² Ibid., p.91

³ Coombs, and Freedman, "Pre-marital Pregnancy, Child-Spacing, and Later Economic Achievement," p. 390.

กว่า 3,000 เหรียญ จะมีบุตรคนแรกในระยะเวลาประมาณ 12 เดือน เมื่อระดับรายได้ของครอบครัวสูงขึ้นระยะเวลาการเว้นช่วงทางการมีบุตรจะเพิ่มขึ้นด้วย นั่นคือ สตรีที่ครอบครัวมีรายได้ 3,000 เหรียญขึ้นไป แต่ต่ำกว่า 5,000 เหรียญ จะมีบุตรคนแรกในระยะเวลาประมาณ 16 เดือน สตรีที่ครอบครัวมีรายได้ 5,000 เหรียญขึ้นไป แต่ต่ำกว่า 7,000 เหรียญ จะมีบุตรคนแรกในระยะเวลาประมาณ 18 เดือน และสตรีที่ครอบครัวมีรายได้ตั้งแต่ 9,000 เหรียญขึ้นไป จะมีบุตรคนแรกในระยะเวลาประมาณ 24 เดือน การศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา¹ พบความแตกต่างระหว่างสตรีคาทอลิก และสตรีที่ไม่ใช่คาทอลิกที่กำลังทำงาน จะมีบุตรเป็นจำนวนน้อย และมีช่วงระยะเวลาการมีบุตรแต่ละคนยาวนาน ตรงข้ามกับสตรีคาทอลิก ผลการศึกษายังพบอีกว่าสตรีคาทอลิกไม่นิยมใช้วิธีป้องกันการปฏิสนธิเพื่อเว้นช่วงทางการมีบุตร ตรงข้ามกับสตรีที่ไม่ใช่คาทอลิกจะนิยมใช้วิธีป้องกันการปฏิสนธิ เพื่อเว้นช่วงทางการมีบุตร ในสหรัฐอเมริกา² สตรีที่ให้กำเนิดบุตรคนแรกภายในระยะเวลา 1 ปี ที่ทำงานภายหลังการสมรสมาแล้ว 1 - 4 ปี มีจำนวนร้อยละ 16 ขณะที่สตรีที่มีบุตรคนแรกในระยะเวลาที่นานกว่า 1 ปี และทำงานภายหลังการสมรสมาแล้ว 1 - 4 ปี มีถึงร้อยละ 49 สตรีที่มีบุตรคนแรกในระยะเวลาที่นานกว่า 1 ปี และทำงานภายหลังการสมรสมาแล้ว 5 ปี มีจำนวนถึงร้อยละ 11 ขณะที่สตรีที่ให้กำเนิดบุตรคนแรกภายในระยะเวลา 1 ปี และทำงานภายหลังการสมรสมาแล้ว 5 ปี จึงมีจำนวนเพียงร้อยละ 1

¹ M. Krishnan Nambodiri, "The Wife's Work Experience and Child Spacing," The Milbank Memorial Fund Quarterly XLII (July 1964) : 75.

² Coombs and Freedman, "Pre-marital Pregnancy, Child-Spacing, and Later Economic Achievement," p. 407.

แนวความคิดที่สำคัญในวิทยานิพนธ์

ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องลักษณะการเว้นช่วงห่างการมีบุตรของสตรีซึ่งได้มีการศึกษาวิจัยในประเทศต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่ามีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อช่วงห่างการมีบุตรของสตรีหลายประการ สำหรับประเทศไทย ยังมีผู้ศึกษาเกี่ยวกับช่วงห่างการมีบุตรโดยตรงไว้น้อยและไม่ตรงกับปัญหาที่เกี่ยวพันกับผลการวิจัยทางคาบประชากรเท่าที่ผ่านมาน่าพบว่า ประชากรไทยได้ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดจากการมีบุตรมาก จึงน่าสนใจที่จะทำการศึกษาเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่อาจจะมีส่วนต่อลักษณะการเว้นช่วงระยะเวลาการมีบุตร และศึกษาถึงแบบแผนการมีบุตรของสตรีในเขตเมือง โดยจะได้แยกศึกษาตามลักษณะดังนี้

1. ลักษณะทางประชากร ได้แก่ อายุของสตรีขณะให้กำเนิดบุตร ลำดับที่ของบุตร ความถี่ของการบุตรเพิ่ม จำนวนบุตรในอุดมคติ
2. ลักษณะทางสังคม ได้แก่ ระดับการศึกษาของสตรี ระดับการใ้ภรรยาของสามี หรืออยู่อาศัย
3. ลักษณะทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพของสตรี อาชีพของสามี ประสบการณ์การทำงานภายหลังการสมรส

การศึกษาครั้งนี้ จะศึกษาโดยมีสมมติฐานหลักดังนี้

"ผู้ที่ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดีกว่าน่าจะมีการเว้นช่วงระยะเวลาการมีบุตรนานกว่าสตรีที่ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ต่ำกว่า"

ทั้งนี้ โดยมีสมมติฐานย่อยดังนี้คือ

006811

1. ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูง น่าจะมีการเว้นช่วงระยะเวลาการมีบุตรนานกว่าผู้ที่มีการศึกษาค่ำ
2. ผู้ที่ทำงานประเภทวิชาชีพ บริหาร และเสมียน น่าจะมีการเว้นช่วงระยะเวลาการมีบุตรนานกว่าผู้ที่ไม่ได้ทำงาน หรือทำงานด้านการเกษตร หรือค้าขาย
3. สตรีที่มีประสบการณ์ทำงานหลังการสมรส น่าจะมีการเว้นช่วงระยะเวลาการมีบุตรนานกว่าสตรีที่ไม่ได้ทำงาน

นอกจากนี้ยังได้ตั้งสมมติฐานย่อย เกี่ยวกับปัจจัยทางประชากรอีกคือ

1. ช่วงทางการมีบุตรน่าจะเพิ่มขึ้นตามลำดับที่ของบุตร
2. ช่วงทางการมีบุตรน่าจะผันแปรตามอายุของสตรีขณะให้กำเนิดบุตร สตรีที่ให้กำเนิดบุตรขณะอายุน้อย น่าจะมีระยะเวลาการมีบุตรสั้นกว่าสตรีที่ให้กำเนิดบุตรเมื่อมีอายุมาก
3. ช่วงทางการมีบุตร น่าจะผันแปรตามความถี่ของการบุตร สตรีที่ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม น่าจะเว้นช่วงทางการมีบุตรยาวนานกว่าสตรีที่ต้องการบุตรเพิ่ม
4. ช่วงทางการมีบุตร น่าจะผันแปรตามจำนวนบุตรในอุ้มคอก สตรีที่ต้องการบุตรจำนวนน้อย น่าจะเว้นช่วงทางการมีบุตรยาวนานกว่าสตรีที่ต้องการบุตรจำนวนมาก

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษานี้ครอบคลุมเฉพาะสตรีอายุระหว่าง 15 - 49 ปี ที่สมรสและกำลังอยู่กินกับสามี และมีบุตรเกิดรอดอย่างน้อย 1 คน โดยจะศึกษาลักษณะการเว้นช่วงทางการมีบุตร รอด 5 คนแรก และความสัมพันธ์ระหว่างการเว้นช่วงทางการมีบุตรกับลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากรที่เกี่ยวข้อง

วิธีการวิจัย

การศึกษาเรื่องลักษณะการเว้นช่วงทางการมีบุตรของสตรีไทยครั้งนี้จะได้นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจในเขตเมือง ของโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาว เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากร พ.ศ. 2513 ของสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยทำการคัดเลือกข้อมูลในส่วนที่เป็นบันทึกประวัติการตั้งครรภ์ ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่จะนำมาทำการศึกษากับลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากรที่เกี่ยวข้องในหัวข้อที่จะทำการศึกษา โดยจะนำเสนอในรูปตารางอัตราส่วนร้อยละ และตารางแสดงค่าเฉลี่ย แยกพิจารณาช่วงทางการมีบุตรในแต่ละลำดับที่ กับลักษณะทางเศรษฐกิจ คือ อาชีพ ลักษณะทางสังคม เช่น การศึกษา และลักษณะทางประชากร เช่น จำนวนบุตรในอุ้มคอก

ประโยชน์ที่คากวจะได้รับ

การศึกษาเรื่องลักษณะการเว้นช่วงห่างการมีบุตรของสตรีในครั้งนี คากวจะเป็นประโยชน์ในการแสดงให้เห็นถึงแบบแผนการมีบุตรของสตรีที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และเขตเมืองอื่น ๆ และทำให้ทราบว่าปัจจัยอะไรบางอย่างที่มีอิทธิพลในการกำหนดระยะเวลาในการมีบุตรของสตรี เป็นผลทำให้สตรีมีแบบแผนการมีบุตรในลักษณะต่าง ๆ กัน สามารถใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษาเปรียบเทียบกับการศึกษาเรื่องเดียวกันต่อไปได้

แม้ว่าข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาจะเป็นข้อมูลเมื่อ พ.ศ. 2513 แต่ไม่เป็นอุปสรรคที่จะนำไปศึกษาหรืออ้างอิง ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษานี้คากวจะเป็นประโยชน์อยู่บ้างเนื่องจากเป็นการศึกษาในหัวข้อที่ยังมีผู้ศึกษาไว้น้อย

คำจำกัดความต่าง ๆ ในวิทยานิพนธ์

ช่วงทางการมีบุตร หรือ ช่วงระยะเวลาการมีบุตร หมายถึงระยะเวลาจากการให้กำเนิดบุตร
เกิดรอดคนหนึ่ง ถึงการให้กำเนิดบุตรเกิดรอดคนถัดไป

ช่วงทางการมีบุตรคนแรก หรือ ช่วงระยะเวลาการมีบุตรคนแรก หมายถึงระยะเวลาจากการ
สมรสครั้งแรกถึงการให้กำเนิดบุตรเกิดรอดคนแรก

ช่วงทางการมีบุตรคนที่สอง หรือ ช่วงระยะเวลาการมีบุตรคนที่สอง หมายถึงระยะเวลาจาก
การให้กำเนิดบุตรเกิดรอดคนแรก ถึงการให้กำเนิดบุตรเกิดรอดคนที่สอง

ช่วงทางการมีบุตรคนที่สาม หรือ ช่วงระยะเวลาการมีบุตรคนที่สาม หมายถึงระยะเวลาจาก
การให้กำเนิดบุตรเกิดรอดคนที่สอง ถึงการให้กำเนิดบุตรเกิดรอดคนที่สาม

ช่วงทางการมีบุตรคนที่สี่ หรือ ช่วงระยะเวลาการมีบุตรคนที่สี่ หมายถึงระยะเวลาจากการให้
กำเนิดบุตรเกิดรอดคนที่สาม ถึงการให้กำเนิดบุตรเกิดรอดคนที่สี่

ช่วงทางการมีบุตรคนที่ห้า หรือ ช่วงระยะเวลาการมีบุตรคนที่ห้า หมายถึงระยะเวลาจากการ
ให้กำเนิดบุตรเกิดรอดคนที่สี่ถึงการให้กำเนิดบุตรเกิดรอดคนที่ห้า

ช่วงทางการมีบุตรคนสุดท้าย หรือ ช่วงระยะเวลาการมีบุตรคนสุดท้าย หมายถึงระยะเวลาจาก
การให้กำเนิดบุตรเกิดรอดคนรองสุดท้าย ถึงการให้กำเนิดบุตรเกิดรอดคนสุดท้าย

ช่วงทางการมีบุตรจากคนสุดท้ายถึงปัจจุบัน หรือ ช่วงระยะเวลาการมีบุตรจากคนสุดท้ายถึง
ปัจจุบัน หมายถึงระยะเวลาจากการให้กำเนิดบุตรเกิดรอดคนสุดท้าย ถึงวันที่ทำการสัมภาษณ์
หรือระยะเวลาจากการให้กำเนิดบุตรเกิดรอดคนสุดท้ายถึงเมื่อสตรีที่เป็นมารดาอายุ 45 ปี

เขตเมือง หมายถึง เขตเทศบาลทั่วประเทศไทย

สตรี หมายถึง สตรีที่ตกเป็นตัวอย่างในการศึกษา ได้ ภรรยาหัวหน้าครัวเรือน และหญิงอื่นที่สมรสแล้ว และอาศัยอยู่ในครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่าง สตรีตัวอย่างจะมีอายุระหว่าง 15 - 49 ปี กำลังอยู่กับสามี และบุตรได้ครอบครัวอย่างน้อย 1 คน

จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ หมายถึง จำนวนบุตรทั้งหมดของสตรีที่มีชีวิตอยู่ถึงปัจจุบัน

ค่าเฉลี่ยช่วงห่างในการมีบุตร หรือ ค่าเฉลี่ยช่วงระยะเวลาการมีบุตร หมายถึงจำนวนเดือนโดยเฉลี่ยที่สตรีเว้นระยะเวลาการมีบุตร